

Doç. Dr.
Gülşah ESERHarran Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi,
gulsahaser@harran.edu.trORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3306-1569>

Eser Geçmişi / Article Past:

Başvuruda bulundu.
AppliedKabul edildi.
Accepted

28/11/2020

09/12/2020

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.830983>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Göl Köy Enstitüsü'nde Kız Öğrencilere Yönelik Mesleki Ve Teknik Eğitim: Uygulamalarıyla Köy Ev ve El Sanatları (1940-1944)

Vocational and Technical Training for Female Students at Göl Village Institute: Village Home and Handcrafts with Applications (1940-1944)

Özet

17 Nisan 1940 tarihinde Kastamonu'da kurulan Göl Köy Enstitüsü öğretmen yetiştirme modelinin yanı sıra mesleki ve teknik eğitime katkılarıyla da ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda enstitünün öğretim programlarında yer alan köy ev ve el sanatları dersleri bilhassa kız öğrencilerin yetişmesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Söz konusu derslerin uygulamaları ise gerek enstitü yaşamına ve gerekse gündelik yaşama dair pek çok kazanımı beraberinde getirmiştir.

Bu araştırmanın konusu Göl Köy Enstitüsü'nde köy ev ve el sanatları dersleri kapsamında kız öğrencilerin yapmış oldukları faaliyetler ve dersin uygulamalarıyla elde etmiş oldukları kazanımlardır. Araştırmada literatür taraması yöntemi kullanılmış ve daha çok enstitünün özgün arşivinde yer alan belgelerden yararlanılmıştır. Bu belgelerden hareketle Göl Köy Enstitüsü'nün kız öğrenci profilinin mesleki ve teknik eğitim açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Göl Köy Enstitüsü'nde kız öğrencilere yönelik verilen teknik dersler arasında köy ev ve el sanatları dersleri ile bu derslerin uygulamalarının kız öğrencilerin bilgi ve becerilerinin artırılmasının yanı sıra Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesinde de aracı bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Göl Köy Enstitüsü, mesleki ve teknik eğitim, köy ev ve el sanatları, biçki-dikiş, dokumacılık.

Abstract

The subject of this research is the activities performed by female students within the scope of rural houseworks and handcrafts lessons at the Göl Village Institute and the acquisitions they have achieved through the practices of the lesson. The literature review method was used in the study and mostly the documents in the institute's original archive were used. Based on these documents,

ATIF: ESER Gülşah, "Göl Köy Enstitüsü'nde Kız Öğrencilere Yönelik Mesleki Ve Teknik Eğitim: Uygulamalarıyla Köy Ev ve El Sanatları (1940-1944)", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 6/4 (Aralık 2020), s. (1464-1486)

CITE: ESER Gülşah, "Vocational and Technical Training for Female Students at Göl Village Institute: Village Home and Handcrafts with Applications (1940-1944)", *Journal of History and Future*, 6/4 (December 2020), pp. (1464-1486)

it is aimed to evaluate the female student profile of Göl Village Institute in terms of vocational and technical education. It has concluded that domestic data and applications of crafts through the technical courses offered for girls in Göl Village Institute played an intermediary role for increasing the female students' knowledge and skills, and again for the development of vocational and technical education in Turkey. The literature review method was used in the research and the documents in the original archive of the institute were mostly used. Based on these documents, it is aimed to evaluate the female student profile of Göl Village Institute in terms of vocational and technical education. It has reached the conclusion that, the rural houseworks and handicrafts in the technical course of Göl Village Institute for female students played an intermediary role in increasing the female students' knowledge and skills, and for the development of vocational and technical education in Turkey.

Key words: Kastamonu, Göl Village Institute, Vocational and Technical Education, Rural Houseworks and Handicrafts, Knitting-Sewing, Weaving.

Giriş

17 Nisan 1940 tarihinde kurulan Köy Enstitüleri özgün ve çok yönlü bir proje olarak eğitim tarihimizde yerini almıştır. Bu özgünlüğün temel nedenlerinden biri projenin bize ait olmasının yanı sıra milli eğitim alanı ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda tarım ve sağlık alanlarıyla da ilişkili olmasıdır. En ücra köylere kadar eğitim-öğretimi yaygınlaştırmaya çalışan enstitü mezunu öğretmenler aynı zamanda tarımda kullanılan fenni yöntemleri köylülere öğretmekle tarımın geliştirilmesine ve köylerin ekonomik anlamda canlandırılmasına katkı sağlamışlardır. Gerektiği zaman köylerde adeta bir sağlıkçı gibi emek veren bu öğretmenler, koruyucu sağlık hizmetlerinin sağlanmasında ve bulaşıcı hastalıklarla mücadelede de etkin rol oynamışlardır.

Köy Enstitüleri projesiyle özellikle köylerde yaşayan kızların eğitimleri köy hayatına geri dönecek, köyü “geliştirecek” şekilde planlanmış ve hayata geçirilmiştir. Üstelik bu eğitim karma ve yatılı olarak planlanmıştır. Böylece okuryazarlık oranının oldukça düşük seyrettiği ve çeşitli nedenlerle kızların eğitiminin pek de yaygınlaştırılmadığı dönemde bu projeye köylerde yaşayan kızlarımıza fırsat eşitliği sunulmuştur. Enstitülerde okuma olanağı bulan kız öğrenciler ise bu eğitim kurumlarının kuruluş sürecine dişleriyle tırnaklarıyla katkı sağlamışlardır. Yaşlarının üzerinde bir gayretle ve çalışmayla enstitülerin pek çok ihtiyacının karşılanmasında da aracı olmuşlardır.

Türkiye’de Köy Enstitüleri’nin açıldığı yerlerden biri Kastamonu’dur. Dönemin şartları düşünüldüğünde burada açılan Göl Köy Enstitüsü’ne kız öğrenci bulmak pek de kolay olmamıştır. Bulunsa bile kızların ev içerisindeki sorumlulukları ya da bağ-bahçe gibi çeşitli işlerde çalışmaları belirli bir kayıt dönemi içerisinde onları enstitüye kaydetmeyi zorlaştırmıştır. Kaydedilen öğrenciler için yükümlülük senedi imzalanması gereği ise bambaşka sorunlara yol açmıştır.¹ Dahası o

1 Göl Köy Enstitüsü’nde 1940 yılında girmiş olan Makbule Avcı’dan da yükümlülük senedi istenmiştir. Küre’de “Hanağası” ismiyle tanınan bir kişi bu senedi imzalamış ve bu durumdan Küre’nin ileri gelenlerinin yanında bahsetmiştir. Bunun büyük bir cesaret olduğunun söylenmesi ve kız öğrencinin okuldan kaçması, okumaması ya da evlenmeye kalkması gibi durumlarla karşılaşabileceği kendisine hatırlatılınca yükümlülük senedini yırtmıştır. Fakat Makbule Avcı’nın yakınlarından biri yeni bir senet hazırlatmış ve sorun çözüme kavuşmuştur. Mehmet Saydur ve Hayati Tahsin Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu*

dönemde kızların okutulmasına dair çeşitli önyargılar oluşmuş ve ayrıca erkeklerle aynı çatı altında okuyacak olmaları pek çok aile tarafından olumsuz karşılanmıştır. Kimi zaman da kızların kendileri enstitüde okumak istememiş fakat aileleri tarafından okumaya ikna edilmişlerdir.² Enstitülerin II. Dünya Savaşı sürecinde kurulmuş olması ise maddi ve manevi bazı zorlukları beraberinde getirmiştir. Bütün bunlara rağmen 1940 yılının nisan ayında Milli Mücadele'nin ve devrimlerin öncü şehirlerden biri olan Kastamonu'da Göl Köy Enstitüsü'nde kızların karma ve yatılı eğitimi başlamıştır.

Göl Köy Enstitüsü'nü müstakil olarak ve sözlü tarih çalışmaları ışığında ele alan ilk çalışma Mehmet Saydur ve Hayati Tahsin Yılmaz tarafından kaleme alınan *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü* başlıklı eserdir.³ Bu eser, enstitü ile ilgili pek çok ayrıntı bilgiyi sunması ve ayrıca sözlü tarih çalışmalarına da yer vermesi açısından önem arz etmektedir. Enstitüyü özgün arşivinden yararlanarak konu alan ilk tez çalışması ise Gülşah Eser'in "Köy Enstitüleri'nde Bir Öncü: Özgün Arşivi Işığında Göl Köy Enstitüsü başlıklı doktora tezidir.⁴ Bu çalışmada Göl Köy Enstitüsü'nün Kastamonu Göl Anadolu Öğretmen Lisesi (Bugünkü adıyla Kastamonu Göl Anadolu Lisesi) bünyesinde bulunan tasnif edilmemiş arşivinden yararlanılmıştır. Yazarın ayrıca "Göl Köy Enstitüsü Tarihine Kısa Bir Bakış"⁵ başlıklı bir çalışması da mevcuttur. Enstitü ile ilgili poster çalışmalarına ise Gamze Şensoy'un "Kastamonu Gölköy Köy Enstitüsü" başlıklı çalışması örnek gösterilebilir.⁶ Bu çalışmalar içerisinde Göl Köy Enstitüsü bünyesindeki köy ev ve el sanatları dersi uygulamaları kapsamında yer alan biçki-dikiş, nakış, dokuma, örgü vb. faaliyetlere yer yer değinilmiştir. Bununla birlikte bu ders ve dersin uygulamaları mesleki ve teknik eğitim bağlamında ve müstakil olarak ele alınmamıştır.

Bu çalışmanın öncelikli amacı Göl Köy Enstitüsü'nde mesleki ve teknik eğitimi köy ev ve el sanatları temelinde ve örneğinde ele almaktır. Enstitülerde kız öğrencilerin birer öğretmen ve aynı zamanda adeta birer ziraatçi ve sağlıkçı gibi de yetiştirildikleri bilinmektedir. Bununla birlikte enstitüde köy ev ve el sanatları olarak anılan biçki-dikiş, dokuma, örücülük vb. dallarda da eğitim alan kız öğrencilerin enstitü yaşamına katkıları ve bu sanatları öğrenerek köye kadar götürmeleri dikkate değerdir ve müstakil olarak üzerinde durulması gereken bir araştırma konusudur. Buradan hareketle, bu çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılarak ve enstitünün özgün arşivinden yararlanılarak Göl Köy Enstitüsü'ndeki köy ev ve el sanatları dersi uygulamaları mesleki ve teknik eğitim temelinde incelenmiştir. Bu araştırma ile birlikte ilgili ders bağlamında enstitünün özgün arşivinde yer alan çeşitli rapor ve tutanaklara ilk kez yer verilerek bu belgeler literatüre

---

Gölköy Enstitüsü (İstanbul: Görkem Yayınları, 1994), 111.

- 2 Göl Köy Enstitüsü'ne 1942 yılında girmiş olan Naciye Özbal (Uğur) enstitüde okumak istememiş ve bu nedenle ağlamıştır. Babası ise "gideceksin" diyerek Naciye'ye bir kağıt uzatmış ve enstitüye kabulü için dilekçe yazdırmıştır. Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 236.
- 3 Mehmet Saydur ve Hayati Tahsin Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü* (İstanbul: Görkem Yayınları, 1994).
- 4 Gülşah Eser, "Köy Enstitülerinde Bir Öncü: Özgün Arşivi Işığında Göl Köy Enstitüsü" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011).
- 5 Gülşah Eser, "Göl Köy Enstitüsü Tarihine Kısa Bir Bakış" *Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri 1940-1954 2* içinde, (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2012), 94-113.
- 6 Gamze Şensoy, "Kastamonu Gölköy Köy Enstitüsü" *Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları X. Poster Sunumları Bildiri Özetleri Kitabı* içinde, (Erzurum, 2014), 43.

kazandırılmıştır.⁷ Göl Köy Enstitüsü'nün açıldığı 1940 ile enstitünün ilk kız mezunlarını verdiği 1944 yılları arası çalışmanın zaman aralığı olarak belirlenmiştir.

1. Göl Köy Enstitüsü'nün Açılışı

11 Haziran 1937 tarih ve 3238 sayılı Köy Eğitimcileri Kanunu ile nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin eğitim-öğretim işlerini yürütmek ve ziraat işlerinin fenni yöntemlerle yapılmasında köylülere yardım etmek üzere Türkiye'nin belirli bölgelerinde Eğitimciler Kursları açılmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda, 1938 yılında Kastamonu'da bir Eğitimciler Kursu açılmış ve Göl Eğitimciler Kursu adını almıştır.⁸ Bir yıl sonra aynı yerde Göl Köy Öğretmen Okulu açılmış ve kursla birlikte faaliyet göstermeye başlamıştır.⁹ Bu eğitim kurumu, 17 Nisan 1940 tarihinde Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla birlikte Göl Köy Enstitüsü olarak eğitim tarihimizde yerini almıştır. Bu enstitünün ilk müdürü ise Ali Doğan Toran'dır.

Göl Köy Enstitüsü'nün ilk müdürü Ali Doğan Toran (ortada) Göl Köy Enstitüsü öğrencileriyle birlikte (Gülşah Eser Arşivi).

Ali Doğan Toran'ın müdürlüğü döneminde Göl Köy Enstitüsü'ne erkek öğrencilerin yanı sıra kız öğrenci alımları başlamış ve bu alımlara dair bilgiler Toran tarafından yazılan raporlarla Maarif Vekilliği İlk Tedrisat (Öğretim) Umum Müdürlüğü'ne belirli periyotlarla sunulmuştur. Enstitüde kızlara yönelik mesleki ve teknik eğitimin başlaması ve geliştirilmesi de yine Ali Doğan Toran dönemiyle birliktedir.

7 Göl Köy Enstitüsü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat (Öğretim) Umum Müdürlüğü'ne gönderilen raporlarda aynı kurum tarafından gönderilmesine rağmen raporlarda yer yer birbirinden farklı ifadelerle (T.C. Kastamonu Göl Köy Enstitüsü, Kastamonu Göl Köy Enstitüsü vb.) yer verildiği görülmüştür. Okuyucuya kolaylık ve tek bir kullanım olması açısından raporların başlıkları yazılırken "Göl Köy Enstitüsü" ifadesi kullanılmıştır. Öğretmenler kurulu toplantı tutanaklarında ise tutanağın üzerindeki ifade (Öğretmenler meclisi, muallimler meclisi) kullanılmıştır.

8 Eser, "Köy Enstitülerinde Bir Öncü," 41.

9 Eser, "Köy Enstitülerinde Bir Öncü," 55.

2. Göl Köy Enstitüsü'ne Alınan Kız Öğrenciler

Göl Köy Enstitüsü'nde eğitim daha önce de belirtildiği üzere karma ve yatılı olarak hayata geçirilmiştir. Nisan 1940'ta Ali Doğan Toran tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen bir raporda enstitüye 87 öğrenci alındığı ve bunlar arasında 13 kız öğrenci olduğu belirtilmiştir.¹⁰ Ekim ve kasım aylarına gelindiğinde ise 9'u kız olmak üzere 255 öğrenci komisyon tarafından enstitüye seçilmiş; kızlardan 8¹¹, erkeklerden ise 178 öğrenci enstitüye kayıt yaptırmıştır.¹²

Mart 1941'de Göl Köy Enstitüsü'nde 20 kız öğrenci vardır.¹³ Enstitü Müdürü Ali Doğan Toran, Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderdiği bir raporda bu durumu da satırlarına yansıtmiş ve kız öğrenci sayısının az olduğuna vurgu yapmıştır.¹⁴ 2 Mayıs 1941 tarihi itibarıyla ise enstitüdeki kız öğrenci sayısı 28'i bulmuştur. Bunların 14'ü Kastamonu, 11'i Zonguldak, 2'si Sinop ve 1'i Çankırı'dan gelmiştir. Sinoplu 3 kız öğrencinin de kayıt işlemlerini tamamlamaları beklenmiş¹⁵ ve beklenmedik bir durumla 3 kız öğrenci yerine 5 kız öğrenci enstitüye kayıt yaptırmıştır. Böylece enstitüdeki kız öğrenci sayısı 33'e yükselmiştir. Yeni kayıt yaptıranlardan 4 öğrenci Sinoplu ve 1 öğrenci de Çankırlıdır.¹⁶ Bu öğrencilerden 22'si birinci sınıf ve 11'i ise ikinci sınıf öğrencisidir.¹⁷

-
- 10 *Göl Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.04.1940 tarih ve 274 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.*
  - 11 *Kız öğrencilerden 6'sının şehri Kastamonu ve 2'sinin ise Zonguldak'tır. Zonguldak'tan 1 kız öğrenci komisyon tarafından seçildiği halde okula gelip kayıt yaptırmamıştır. Bu devrede enstitüye kayıt yaptırmaya hak kazandığı halde herhangi bir hastalık dolayısıyla veya enstitüye gelip kayıt yaptırmak istememe nedeniyle bu hakkı kullanmak istemeyen erkek öğrenciler olmakla birlikte bu durumda bir kız öğrenci yoktur. Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 10.02.1941 tarih ve 121 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1; Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 09.03.1941 tarih ve 173 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.*
  - 12 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 10.02.1941 tarih ve 121 sayılı rapor, 1; Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 09.03.1941 tarih ve 173 sayılı rapor, 1.*
  - 13 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 23.02.1941 tarih ve 237 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.*
  - 14 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 19.03.1941 tarih ve 278 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.*
  - 15 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 02.05.1941 tarih ve 492 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.*
  - 16 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 08.05.1941 tarih ve 592 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.*
  - 17 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 03.07.1941 tarih ve 712 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.*

1942 yılına gelindiğinde enstitü için öğrenci seçiminin ocak ayı itibarıyla yapılacağı ve seçilen öğrencilerin ise 1 Şubat 1942'den itibaren enstitüye geleceği bildirilmiştir. Bu süreçte Göl Köy Enstitüsü'ne öğrenci alacak illerden 5 kız öğrenci için öğrenci fişi gönderilmiş olup bu öğrencilerin hepsi de seçilmiştir. Bununla birlikte kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına nazaran az kalmıştır.¹⁸

Mayıs 1942'de Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne enstitünün genel durumu hakkında bir rapor gönderilmiş ve bu raporda 3'ü Çorum, 16'sı Kastamonu, 10'u Sinop ve 5'i Zonguldak olmak üzere toplamda 34 yeni kız öğrencinin enstitüye kayıt yaptırdığı bildirilmiştir. Seçildiği halde enstitüye gelmeyen kız öğrenci sayısı ise 12'dir.¹⁹ Bu durumun yanı sıra Göl Köy Öğretmen Okulu döneminden Göl Köy Enstitüsü'nün kuruluşunun ikinci yılına kadar bazı kız öğrencilerin enstitüden ayrıldıkları dikkati çekmektedir. Bunlar arasında birkaç ay kaldıktan sonra ayrılanlar olduğu gibi enstitüde bir yıla yakın bir süre okuyan da vardır.²⁰

1943 yılına gelindiğinde 29 kız öğrenci enstitüye seçilmiştir. Bunlardan 3'ü Çorumlu, 25'i Kastamonulu ve 1'i Zonguldaklıdır. Fakat bunlardan yalnızca 19'u kayıt yaptırmıştır. Enstitüde okumakta olan eski kız öğrencilerin sınıfları ve sayıları ise aşağıda Tablo 1'de gösterilmiştir:²¹

Tablo 1.

Mayıs 1943 İtibarıyla Enstitüdeki Kız Öğrenci Sayısının Sınıflara Göre Dağılımı

(1.Sınıflar Hariç)

Sınıf ve Şubesi	Kız Öğrenci Sayısı
2/A	10
2/B	9
2/C	10
3/A	4
3/B	3
3/C	4
3/D	4
3/E	4
4/A	2
4/B	2
4/C	4

18 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 104 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi, 1942), 2.

19 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 02.05.1942 tarih ve 647 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

20 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.08.1942 tarih ve 1529 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1-3.

21 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 17.05.1943 tarih ve 675 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

Tablo 1’den hareketle, Göl Köy Enstitüsü’nde 1943 yılında yeni gelen kız öğrencilerin okudukları sınıfların dışında enstitüde ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfların öğrenim gördükleri dikkati çekmektedir. İkinci ve dördüncü sınıflar üçer şube şeklinde düzenlenmiş olmakla birlikte üçüncü sınıflarda beş şube mevcuttur. Şube sayısının çokluğuna rağmen üçüncü sınıflar kız öğrenci sayısında ikinci sınıfların gerisinde kalmıştır.

Resim 2.

Fotoğrafta sol tarafta Göl Köy Enstitüsü’ne 1943 girişli Cevriye Taş (Şahin)²² ve arkada “1 numara” diye anılan Şeyhoğlu Konağı (Gülşah Eser Arşivi).

1943 yılında kız öğrenci sayısını arttırma gayretinde olunmuştur. Daha önce bir ön çalışma yapılarak 1941-42 ders yılında köy ilkokulundan ya da eğitimci okuldan mezun olacak kız öğrenciler tespit edildiğinden 1942-1943 ders yılı için de aynı uygulamanın yapılması ve bu öğrencilerin köylerinde görülmesi planlanmıştır.²³ Aynı yılın eylül ayında enstitüde 82 kız öğrenci vardır ve bu öğrenciler enstitüye öğrenci alım mıntıkası dahilinde olan Çankırı, Çorum, Kastamonu, Sinop ve Zonguldak’tan gelmiştir. Öğrencilerin sınıflarını ve sayılarını gösterir cetvel aşağıda Tablo 2’de gösterilmiştir:²⁴

-
- 22 Cevriye Taş, Göl Köy Enstitüsü’nden mezun olduktan sonraki süreçte yine aynı enstitüden mezun olmuş olan Cemil Şahin ile evlenerek “Şahin” soyadını almıştır.
- 23 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitimci Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü’ne gönderilen 17.05.1943 tarih ve 675 sayılı rapor*, 1.
- 24 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitimci Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tdrisat Umum Müdürlüğü’ne gönderilen 07.09.1943 tarih ve 1384 sayılı rapor*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

Tablo 2.

Eylül 1943 İtibarıyla Enstitüde Okuyan Kız Öğrenci Sayısının Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf ve Şubesi	Kız Öğrenci Sayısı
1/A	3
1/B	2
1/C	4
1/D	3
1/E	-
2/A	10
2/B	10
2/C	11
3/A	4
3/B	3
3/C	4
3/D	3
3/E	3
4/A	2
4/B	2
4/C	4

Tablo 2’den hareketle Eylül 1943 itibarıyla Göl Köy Enstitüsü’nde birinci ve üçüncü sınıfların beşer şube, ikinci ve dördüncü sınıfların ise üçer şube şeklinde düzenlendikleri görülmektedir. En kalabalık sınıf yine ikinci sınıflar olurken, en az sınıf mevcudu ise dördüncü sınıflara ait olmuştur.

Kastamonu Göl Köy Enstitüsü Müdürlüğü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü’ne gönderilen bir raporda Eylül 1943 itibarıyla enstitüde birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar olan kız öğrenci sayısı 86²⁵ olmakla birlikte bunların 17’sinin kurs öğrencisi olduğu belirtilmiştir. Kursta gelen öğrencilerden 1’i Çankırılı, 1’i Çorumlu, 13’ü Kastamonulu ve 2’si Sinoplu’dur.²⁶ Köy Enstitüleri’nin açılışından sonra kızların eğitim kurslarına değil enstitülere öğrenci olarak kabul edildikleri bilinmektedir. Buna göre Müdür Ali Doğan tarafından gönderilen bu raporda kurstan kastedilenin yaz tatili dönüşü kız öğrencilere verilen biçki-dikiş vb. kurslar olduğu düşünülmektedir.²⁷ Kasım 1943 itibarıyla ise enstitüye devam

25 Her ne kadar enstitüde kayıtlı kız öğrenci sayısı 86 olsa da 4 kız öğrenci eğitim-öğretime devam etmemiştir. *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü’ne gönderilen 07.09.1943 tarih ve 1384 sayılı rapor*, 1.

26 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü’ne gönderilen 07.09.1943 tarih ve 1384 sayılı rapor*, 1.

27 Göl Köy Enstitüsü mezunu Cemil Şahin ile yapılan 12 Kasım 2020 tarihli röportaj; Cemil Şahin’in oğlu Caner Şahin ile yapılan 12 Kasım 2020 tarihli röportaj. Bu görüşmede Caner Şahin, Göl Köy Enstitüsü 1947 mezunu Ayşe Karataş’tan edinmiş olduğu bilgileri de aktarmıştır. Buna göre Ayşe Karataş da kurs konusunda benzer ifadelerde bulunmuş ve Göl Köy Enstitüsü’ne bağlı Göl Eğitim Kursu’nda kız öğrencilerin olmadığını, kurstan kastım tatil dönüşü kız öğrencilere verilen çeşitli kurslar olduğunu dile

eden kız öğrenci sayısı aşağıdaki gibidir:²⁸

Tablo 3.

Kasım 1943 İtibarıyla Enstitüde Okuyan Kız Öğrenci Sayısının Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf ve Şubesi	Kız Öğrenci Sayısı
1/A	3
1/B	2
1/C	4
1/D	3
1/E	-
1/F	1
2/A	7
2/B	9
2/C	10
3/A	4
3/B	3
3/C	4
3/D	3
3/E	4
4/A	2
4/B	2
4/C	4

Tablo 3 dikkate alındığında, Kasım 1943 itibarıyla birinci sınıfların altı şube olarak düzenlendikleri fakat 1/E şubesinde öğrenci olmamasından dolayı beş şube olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. İkinci ve dördüncü sınıflar yine üçer şube ve üçüncü sınıflar da yine beş şube şeklindedir. Enstitünün ders yılı faaliyetleri 31.12.1943 tarihinde sona ermiştir. 1944 yılının başlarında, bir başka ifadeyle enstitünün yeni eğitim-öğretim döneminde kız öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar ve bu sınıfların kız öğrenci sayıları aşağıda gösterilmiştir (Tablo 4.).²⁹

getirmiştir.

- 28 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 14.11.1943 tarih ve 1756 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.
- 29 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.02.1944 tarih ve 229 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

Tablo 4.

Şubat 1944 İtibarıyla Enstitüde Okuyan Kız Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıf ve Şubesi	Kız Öğrenci Sayısı
1/A	3
1/B	3
1/C	4
1/D	3
1/E	-
1/F	2
2/A	8
2/B	9
2/C	10
3/A	4
3/B	3
3/C	4
3/D	3
3/E	4
4/A	2
4/B	2
4/C	4

Şubat 1944 itibarıyla enstitüye kayıtlı öğrenciler arasında 15 öğrenci kurs öğrencisi olup bunlardan 2'si Çorumlu, 8'i Kastamonulu, 1'i Sinoplu ve 4'ü Zonguldaklıdır. 21 kız öğrenci de hazırlık öğrencisidir.³⁰ Mayıs ayı itibarıyla ise enstitüde birinci sınıflarda 13, ikinci sınıflarda 20, üçüncü sınıflarda 18, dördüncü sınıflarda 19, beşinci sınıflarda 7, hazırlık sınıfında 11 ve sanata ayrılan 3 olmak üzere toplamda 91 kız öğrenci vardır.³¹

1944 yılının sonlarında da enstitüye istenilen miktarda kız öğrenci alınamamış yalnızca 3 öğrencinin kaydı yapılabildiği görülmüştür.³² Enstitü ilk mezunlarını aynı yıl vermiş olup bunlar arasında 7 kız öğrenci vardır.³³ Göl Köy Enstitüsü'nün ilk kız mezunları Pakize Tekgöz (Seydiler), Makbule Avcı (Ağlı), Fatma İnce, Mürüvvet Kocabaş, Cavide Yanık, Hatice Uncu, Hikmet Karagöz'dür.³⁴ Bu öğrenciler son sınıftan mezun olurken enstitünün demircilikteki öğrencileriyle birlikte geziye

30 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.02.1944 tarih ve 229 sayılı rapor, 1.

31 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 813 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi, 1944), 1.

32 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 30.12.1944 tarih ve 2777 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 5.

33 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 138.

34 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 48-50; *Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 03.01.1944 tarihli toplantı tutanağı*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1-2.

götürülmüşlerdir. Bu gezide Karabük, Zonguldak, Safranbolu ve Çankırı'yı gezmişlerdir. Bu gezi bazı kız öğrencilerin hayatta ilk kez denizi ve demiryolunu görmesini sağlamıştır.³⁵

3. Kız Öğrencilerin Almış Olduğu Dersler

Köy Enstitüleri'nin beş yıllık öğretim süreleri içerisinde kültür derslerine 114 hafta, ziraat ders ve çalışmaları ile teknik dersler ve çalışmalarına ise 58'er hafta ayrılmıştır. Beş yıl boyunca sürekli tatiller ise 30 hafta olarak planlanmıştır.³⁶ Kız öğrenciler kültür ve ziraat derslerinde³⁷ erkek öğrencilerle aynı müfredata tabi olurken teknik ders ve uygulamalarında farklı alanlara yönlendirilmiştir. Buna göre köy ev ve el sanatları bağlamında biçki-dikiş, nakış, örgü (örücülük), dokumacılık, ziraat sanatları³⁸ kız öğrencilere verilen teknik dersler ve yapılan uygulamalar arasında yer almıştır.³⁹

4. Teknik Ders Uygulamalarının İlk Atölyesi: Kız Öğrenci Yatakhane

Göl Köy Enstitüsü binaları arasında Şeyhoğlu Konağı olarak bilinen ve "1 Numara" diye anılan bina, Göl Eğitim Kursu'nun ve Göl Köy Öğretmen Okulu'nun faaliyette olduğu 1938-1939 yıllarında eğitim-öğretimin sürdürüldüğü bina⁴⁰ olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴¹ 1940 yılının başlarında ise bu binada idare odaları, yemekhane ve çeşitli işlevlerdeki odalar bulunmaktadır. Okula gelecek kız öğrencilere yatakhane sağlama ihtiyacına binaen idare odaları buradan alınmış ve bina iki dersane, yemekhane ve kızlar için yatakhane olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Kız öğrencilerin yataklarının ise altı üstlü karyola, başka bir deyişle ranza şeklinde olması planlanmıştır.⁴² Nisan 1940 itibarıyla kız öğrenci sayısının 15'i geçmeyeceği anlaşıncaya bu öğrencilerin Şeyhoğlu Konağı yerine öğretmenler için ayrılan evlerden birine yerleştirilmelerine karar verilmiştir.⁴³ Göl

35 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gököy Enstitüsü*, 140.

36 *Köy Enstitüsü Programları* (Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları 2004), 108.

37 Yalnız ziraat çalışmalarında kız ve erkek öğrencilerin özelliklerine göre konular seçilir.

38 Ziraat sanatları kapsamında kız öğrencilere yoğurt yapma, peynir yapma, yağ çıkarma ve bunların muhafazası, çeşitli meyve ve sebzeleri kurutma, turşu yapma, kışlık yiyecekler hazırlama, ehli hayvan bakımı, tavukçuluk, çiçekçilik, bahçe ve meyvecilik, arıcılık vb. faaliyetler öğretilmiştir. Bu dersler enstitülerin öğretim programlarında sınıflara göre düzenlenmiştir. Mustafa Kılınc, *Köy Enstitülerinde Mesleki ve Teknik Eğitim*, (İstanbul: Kriter Yayınevi, 2018), 121-126.

39 *Köy Enstitüsü Programları*, 109-112. Köy Enstitüleri'nin kuruluşuna yönelik hazırlanan kanun tasarısında köye öğretmen yetiştirmede uyulacak prensipler arasında kız öğrencilere çocuk bakımı, ziraat sanatları, dikiş, ev idaresi ve hasta bakımının öğretilmesi gibi hususlar yer almıştır. *Köy Enstitüleri ile İlgili Yasalar I*, yay. haz. Mustafa Aydoğan (Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları 2000), 35-36.

40 1939 yılında yapılan 2 numaralı binada da eğitim-öğretim faaliyetleri yapılmıştır. Eser, "Köy Enstitüleri'nde Bir Öncü," 57.

41 Eser, "Köy Enstitüleri'nde Bir Öncü," 57.

42 *Göl Köy Öğretmen Okulu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.02.1940 tarih ve 120 sayılı rapor*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1-2.

43 *Göl Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.04.1940 tarih ve 274 sayılı rapor*, 1. "Yeni gelen kız talebenin adedi az olduğundan bunlara yatakhane olarak bekâr öğretmenlerin oturdukları evin tahsisine..." *Gököy Öğretmen Okulu Muallimler Meclisi'nin 29.03.1940 tarihli toplantı tutanağı*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş

Köy Enstitüsü'nün ilk mezunlarından Makbule Avcı'nın "Biz, yemekhanenin sırasındaki öğretmen evlerinde kalıyorduk" ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir. İşte kız öğrencilerin teknik ders uygulamalarının bir başka deyişle biçki, dikiş, nakış ve örgü gibi faaliyetlerinin başladığı ilk yer bu öğretmen evi olmuştur.⁴⁴

Hatta kız öğrenciler annesi, ninesi gibi ziyaretçileri geldiklerinde onları yanlarında yatırma fırsatı bulmuştur.⁴⁵ Enstitü mezunlarından Ahmet Baklacı 2 Nisan 1940 tarihi itibarıyla 1 ve 2 numaralı binalarla öğretmen lojmanlarından başka bir şey olmadığını nakletmektedir.⁴⁶ 1940 yılında yapılmış olup 4 numaralı denilen ve kayıtlara "memur evleri ve demirbaş deposu" olarak geçen bina⁴⁷ kız öğrenciler için yatakhane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yatakhane girişinde iç içe geçmiş iki odada bekar bayan öğretmenlerden kalanlar da olmuştur.⁴⁸

Tıpkı diğer enstitülerde olduğu gibi Göl Köy Enstitüsü'nde kızlar ve erkek aynı çatı altında okumakla birlikte aynı yatakhane kalmamış, ayrıca kızların yatakhanelerinde başta öğretmenlerden seçilenler olmak üzere nöbetçiler görev almıştır.⁴⁹ Bu bağlamda kız öğrenciler her gün sıra ile nöbet tutmuşlardır.⁵⁰ Bir de kız öğrencilerin tüm enstitü öğrencilerinin ütü ya da yama işleriyle meşgul olmak üzere tuttıkları nöbet vardır ki, her gün için birkaç kız öğrenci nöbet listesine yazılmıştır. Bu öğrencilere yardım etmek ve bahsi geçen işleri yapmak üzere erkek öğrenciler ayrıca görevlendirilmiştir.⁵¹

Kız öğrencilerin yatakhane dikiş gibi işleri yapma serüveni enstitünün açılış döneminde olduğu gibi ertesini yıl da devam etmiş ve ufak tefek dikiş işleri ile yama yapmak üzere pazar günleri saat ona kadar kızların yatakhane kalmalarına izin verilmiştir. Hatta pazar günleri sabah kahvaltısı kaldırılarak saat on bir itibarıyla öğle yemeği verilmesi kararı alınmıştır.⁵²

5. Biçki, Dikiş, Örgü ve Dokumada Kız Öğrenciler

Köy Enstitüleri'nin öğretim programlarına uygun olarak kız öğrenciler teknik dersler kapsamında dikiş, nakış, dokumacılık ve örücülük gibi faaliyetlerle uğraşmışlardır. Hatta kız öğrencilerin yanı sıra kimi enstitülerde erkek öğrencilerin de bu faaliyetlerle uğraştığını belirtmek gerekir ki bunlardan biri de Göl Köy Enstitüsü'dür. Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmen ve aynı zamanda yazar olan Pakize Türkoğlu konuyla ilgili olarak şunları nakletmektedir:

"Dikiş makinesinin kullanılması zor bir iş değildi. Daha ilk alıştırmada başlayabilirdi insan bir çarşafı dikmeye. Dikiş öğretmeni ve ustaöğreticisi tek tek bakıyordu öğrencilerin yaptığı işlere.

Arşivi), 1.

44 Göl Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.04.1940 tarih ve 274 sayılı rapor, 1.

45 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 112.

46 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 114.

47 Eser, "Köy Enstitüleri'nde Bir Öncü," 414.

48 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 217, 246.

49 Eser, "Köy Enstitüleri'nde Bir Öncü," 369.

50 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 139.

51 Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 03.01.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

52 Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 03.01.1941 tarihli toplantı tutanağı, 1.

Küçük bir kusur varsa sökülüp yeniden dikiliyordu. Bu nedenle kimse bunu yinelemek istemezdi. Başka makinelerde kendileri de diyorlar, öğrencilere gösteriyorlardı... Sümerbank bezinden, keteninden, Enstitü dokumasından ve alacalardan öğrenciler için binlerce iç çamaşırı mintan ve gömlek dikiliyordu... Örgü, dokumacılık ve dikiş, genellikle kız öğrencilerin programı olmakla birlikte, köyünde dokumacılık işini yaymak isteyen erkek öğrenci bunu Enstitü yönetimine açıklar, çalışmalara katılabilirdi. Ya da kimi Enstitüde erkeklere de dokumacılık ve dikiş öğretilirdi... ”⁵³

Köy Enstitüleri'nin kuruluş süreci dikkate alındığında özellikle de teknik ders ve uygulamalarının bu sürece katkıları incelenmeye değerdir. Teknik dersler ve uygulamaları yalnızca müfredatın bir parçası olmakla kalmamış, enstitülerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasında aracı bir rol oynamıştır. Biçki-dikiş, dokuma ve örücülükle uğraşan kız öğrenciler okuyacakları okulun ve kendilerinin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasında emek sarf etmişlerdir. Kız öğrencilerin canla başla çalıştığı, emek verdiği bu enstitülerden biri de Göl Köy Enstitüsü'dür. Kız öğrenciler burada okurken genelde önlük ve bunun yanı sıra yazın basma, kışın ise kalın kumaştan tayyör ve pelerin giymişlerdir. Yazın işlerde çalışırken ise tulum giymeyi tercih etmişlerdir.⁵⁴ Yalnızca kendilerinin değil erkek öğrencilerin de kıyafetleri çoğu kez enstitüdeki kız öğrenciler tarafından dikilmiştir.

Göl Köy Enstitüsü'ndeki kız öğrenciler enstitünün açıldığı ilk zamanlarda belirtildiği üzere öğretmenler için ayrılan konutlardan birine yerleştirilmiş ve böylece biçki-dikiş ve örgü gibi ilk işlerini kaldıkları bu yerde yapmışlardır.⁵⁵ Hatta o günlerde bir çorap makinesi de alınmıştır.⁵⁶ Kız öğrencilerin işleri bunlarla sınırlı kalmamış tarla ve bahçe ziraati, ineklere bakma ve inek sağma, tavuklara bakma, yumurta hesabını tutma, çamaşır yıkama, yemekhanenin temizliği ve düzeni de onların sorumluluğuna verilmiştir. Üstelik işlerin yakından takibi için bir cetvel dahi hazırlanmıştır.⁵⁷

Haziran 1940'ta bir başka ifadeyle enstitünün açılışının kısa sayılabilecek bir süre sonra kız öğrenciler çorap örmeye başlamış, bunun yanı sıra mendil⁵⁸ ve çamaşır dikme işlerine devam etmişlerdir.⁵⁹ Dikiş işleri hızla ilerleyince yapılan işlerden elde edilen ürünlerin saklanması için bir dolap yaptırılmasına karar verilmiştir.⁶⁰ İlerleyen zamanlarda kız öğrenciler, mendillerin yanı sıra

53 Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007), 248-249.

54 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 139.

55 *Göl Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.04.1940 tarih ve 274 sayılı rapor*, 1.

56 *Göl Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.05.1940 tarih ve 289 sayılı rapor*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

57 *Gölköy Öğretmen Okulu Muallimler Meclisi'nin 19.04.1940 tarihli toplantı tutanağı*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

58 Mendil dikerken patiska kullanılmıştır. *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 404 sayılı rapor*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3.

59 *Göl Köy Enstitüsü Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 02.06.1940 tarih ve 421 sayılı rapor*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2; *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 16.06.1940 tarih ve 390 sayılı rapor*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.

60 *Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 21.06.1940 tarihli toplantı tutanağı*, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 1.

atölye önlükleri de dikmiştir.⁶¹ Enstitüdeki kız öğrenciler için etek ve bluz⁶², okula alınacak yeni öğrenciler için tulum⁶³ ve çamaşır dikme işiyle⁶⁴ yama yapma⁶⁵ da yine bu öğrenciler tarafından üstlenilmiştir. Kız öğrenciler revirde çalışan öğrenciler için önlük⁶⁶ ve daha sonraları da revirde yatacak hastalar için pijama dikmeyi⁶⁷ de ihmal etmemiştir.

Esasen biçki, dikiş, dokuma vb. faaliyetler aynı zamanda *iş içinde eğitim* ilkesinin enstitülerde hayata geçirilmiş halidir. 1941 yılının başlarında, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç tarafından Göl Köy Enstitüsü Müdürlüğü'ne gönderilen 27.02.1941 tarihli bir yazıda iş içinde eğitim ilkesiyle ilgili olarak “*Kültür derslerini Enstitülerdeki iş hayatı ile, muhtle, muhitteki faaliyetlerle irtibat tesis edilerek okutulmasına çok önem verilmelidir. Aritmetik, fizik, kimya, biyoloji gibi nazari tarafları çok olan dersler tarlada, atölyede, gübrelikte, ahırda, kümeste, inşaat mahallinde, revirde, dikiş makinası veya boya kazanı başında gösterilerek tatbikat yaptırılarak öğretilmelidir.*”⁶⁸ ifadeleri yer almaktadır.

Öğretim programının uygulanmasının bir gereği olarak ve Tonguç'un uyarılarını da dikkate alarak 1941 yılında çamaşır dikme ve çorap örme işleri devam etmiş; böylece atölyede dikiş makinesi başındaki uygulamalarla *iş içinde eğitim* ilkesi enstitü hayatına tatbik edilmeye çalışılmıştır.⁶⁹ Çamaşır dikme ve çorap örme işlerinin yanı sıra patiskadan yatak takımı yapılması⁷⁰

-
- 61 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tefrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 20.08.1940 tarih ve 572 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 4.
- 62 Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 08.11.1940 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.
- 63 Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 08.11.1940 tarihli toplantı tutanağı, 2; Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tefrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 11.11.1940 tarih ve 916 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2; Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tefrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 25.01.1941 tarih ve 69 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 5.
- 64 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tefrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 10.02.1941 tarih ve 121 sayılı rapor, 5; Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 27.09.1940 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.
- 65 Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 13.09.1940 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.
- 66 Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 27.09.1940 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.
- 67 Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 22.08.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.
- 68 Köy Enstitüleri ile ilgili Yönetmelik ve Resmi Yazılar, yay. haz. Mustafa Aydoğan (Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları 2005), 229 (İsmail Hakkı Tonguç tarafından Göl Köy Enstitüsü Müdürlüğü'ne gönderilen 27.02.1941 tarihli yazı, s. 2).
- 69 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tefrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 19.03.1941 tarih ve 278 sayılı rapor, 4; Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tefrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 03.07.1941 tarih ve 712 sayılı rapor, 6.
- 70 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tefrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.04.1941 tarih ve 349 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3; Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk

ve güneşte çalışırken giyilmek üzere çok sayıda başlık (şapka) dikilmesi⁷¹ de yapılması gereken işler arasındadır. Yeni gelecek kız öğrenciler için iş pantolonu ve bluzu ile iç çamaşırı dikme işini de yine okulun kız öğrencileri üstlenmiştir.⁷² Yemekhane ve revir için önlük hazırlama,⁷³ nevresim dikme⁷⁴ ve öğrenci çamaşırlarına numara işlenmesi⁷⁵ kızların diğer faaliyetler arasında yer almıştır. Temmuz ayından itibaren ise dokumacılık faaliyetleri ilerletilerek tezgahlarda bez dokunmaya başlanmış; çorap ve fanila makineleri de işletilmiştir.⁷⁶ Göl köy Enstitüsü'ne 1941 girişli olan Saniye Uçak'ın "İş derslerinde dokuma öğrendik, çorap ördük, dikiş diktik, ütü yaptık. Hatta, makineler öteki odada kilitliken bile, pencereden girip çalıştırıyorduk! Öğrenmek istiyorduk. Zevkle ayağımızı çevirirdik"⁷⁷ şeklindeki ifadeleri enstitünün kuruluş sürecinde kız öğrencilerin yapmış oldukları çalışmaları özetler niteliktedir. Bu öğrenciler 1941 yılının ortalarına doğru, Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne gönderilecek olan arkadaşları için frenk gömlekleri de dikmişlerdir.⁷⁸ Enstitü bünyesindeki eğitmen adaylarına pantolon dikme işi de yine kız öğrencilere aittir.⁷⁹ Bu öğrencilerin enstitüdeki öğretim kadrosu veya diğer çalışanlar için belirli bir ücret karşılığında çorap, fanila vb. ördükleri de olmuştur.⁸⁰

Biçki-dikiş işlerinin ustalık istediği, eğitim ve yönlendirme gerektirdiğinden hareketle diğer pek çok teknik dersin uygulamalarında olduğu gibi köy ev ve el sanatları uygulamalarında da usta öğreticilerden yararlanılmıştır. 1941 yılının sonlarında enstitüde dikiş işlerinde görevli bir usta öğretici (terzi) olduğu dikkati çekmektedir. Kız öğrenciler, enstitüdeki erkek öğrenciler için dikecekleri dış kıyafetleri bu usta öğretici yanında dikmeye başlamışlardır.⁸¹

Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 21.04.1941 tarih ve 436 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3.

- 71 *Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 28.04.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3.*
- 72 *Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 11.04.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2; Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 02.05.1941 tarih ve 492 sayılı rapor, 5.*
- 73 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 08.05.1941 tarih ve 592 sayılı rapor, 4.*
- 74 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 06.10.1940 tarih ve 776 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3; Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 28.03.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.*
- 75 *Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 31.01.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.*
- 76 *Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 08.10.1941 tarih ve 1113 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 4.*
- 77 *Saydur ve Yılmaz, Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü, 246.*
- 78 *Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 11.07.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3.*
- 79 *Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 03.10.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.*
- 80 *Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 14.11.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3.*
- 81 *Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 12.12.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 3; Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 26.12.1941 tarihli toplantı tutanağı, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 2.*

1942 yılı da kızlar için biçki, dikiş ve dokuma faaliyetlerinin yoğun geçtiği bir yıl olmuştur. Belirtmek gerekir ki, kız öğrencilerin çamaşırları, iş elbiseleri ve kıyafetleri enstitüde dikilmiş ve bu işler için genellikle dikiş atölyesi kullanılmıştır.⁸² Dikiş öğretmeni, erkekler için dikilmesi istenen kıyafetlerin ve iş elbiselerinin kesimini bilmediğinden, erkek öğrencilere gerekli kıyafetleri dikmesi için yevmiye ile dışardan terzi getirtilmiştir. Bu durum erkek kıyafetine ilişkin kesim ve dikiş bilgisinin muhakkak suretle kız öğrencilere öğretilme gereğini doğurmuştur. Buna binaen İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'nden enstitüde sürekli olarak bulundurulacak bir terzi kadrosu istenmiştir.⁸³ Kız öğrencilerin zamanlarının büyük bir bölümünü dikiş işleri aldığı için dokuma atölyesindeki dokuma işleri ile yeterince ilgilenilememiştir.⁸⁴ Göl Köy Enstitüsü'nde dokumacılık ile uğraşan kız öğrenciler çarşıdan almış oldukları iplikleri boyamayı, çözmeyi ve daha sonra dokumayı yine *iş içinde eğitim* ile dokuma atölyesinde öğrenmişlerdir. Köylere gittikleri zaman ise dokumacılığı köylülere öğretmişlerdir.⁸⁵

Resim 3.

Göl Köy Enstitüsü mezunlarından Cevriye Taş (Şahin) köy ev ve el sanatları bağlamında hazırlamış olduğu sergide (Caner Şahin Arşivi).

1943 yılında da biçki, dikiş, dokuma vb. faaliyetler devam etmiştir. 1944 yılında ise enstitüye gönderilen bezler çok ince olduğu için kız öğrenciler bu bezleri yatak takımları dikmek

82 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.08.1942 tarih ve 1529 sayılı rapor, 5.

83 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlköğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 07.04.1942 tarih ve 505 sayılı rapor, (Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi), 4.

84 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.08.1942 tarih ve 1529 sayılı rapor, 5.

85 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 236.

için kullanamamışlar ve yalnızca çamaşır dikebilmişlerdir.⁸⁶ Zaman içerisinde atölye sayısı da yetmemeye başlamış ve iki-üç atölyenin yapılması önerilmiştir.⁸⁷ Üstelik kız öğrenci sayısının az oluşu da biçki-dikiş işlerini etkilemiştir. Kız öğrenciler erkek öğrencilerin iç ve dış elbiseleri ile yatak takımlarını dikmek için azami gayret gösterecekler de zaman zaman zorlanmış ve bazen bunları zamanında yetiştirememişlerdir.⁸⁸ Üstelik bu çalışmalar bazen lüks lambasıyla gece yarısına kadar sürmüş ve kız öğrenciler izne gidecek arkadaşlarının kıyafetlerini yetiştirmeye çalışmışlar⁸⁹ ve hatta bazen dikiş dikmekte birbirleriyle yarış bile etmişlerdir.⁹⁰

1944 yılında az sayıda olan çorap ve fanila makineleri eskimiş olduğundan bu makineler verimli bir şekilde kullanılamaz hale gelmiş ve yeni makinelere ihtiyaç duyulmuştur.⁹¹ Bu yılın sonlarına gelindiğinde ise dokuma atölyeleri yine eskisi gibi verimli bir şekilde çalışmaya başlamıştır. Bu dönemde atölyedeki çorap ve fanila işleri için bir usta öğretici bulunmuştur.⁹² Dikiş işlerinde ise enstitüde usta öğretici olarak çalışan bir erkek terzi, öğrencilerin iç ve dış elbiselerinin kesimlerini yapmış ve böylelikle bunların kız öğrenciler tarafından dikilmesini sağlamıştır. Bu terzi, son sınıf kız öğrencilere de kesme metodunu öğretmiştir. Bununla birlikte dikiş makinesi sayısı az olduğu için dikiş işleri yapılırken bazı öğrenciler boşta beklemiştir.⁹³

Göl Köy Enstitüsü'nün dikiş işleri teftişlerde de birincil öneme haiz olmuştur. Bu bağlamda İsmail Hakkı Tonguç'un 1940 yılından başlayarak birkaç kez Göl Köy Enstitüsü'nü ziyarete geldiği, enstitüyü ve buradaki dikiş atölyesini tetkik ve teftiş ettiği bilinmektedir.⁹⁴ Göl Köy Enstitüsü'ne 1942 girişli olan Naciye Özbek (Albayrak), Tonguç'u dikiş atölyesinde gördüğünü nakletmektedir. Kendisi hızlı dikiş diktiği için Tonguç'un enstitüye geldiği gün sınıfından çağrılmış ve koşarak atölyeye gidip nevrسیم dikmeye başlamıştır. Tonguç da bu esnada atölyeyi gezmiştir.⁹⁵

Göl Köy Enstitüsü'ndeki biçki-dikiş, nakış, dokuma ve örücülük faaliyetleriyle enstitünün ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra asrileşmeye de katkıda bulunulmasının hedeflendiği söylenebilir. Çünkü Cumhuriyet'in kuruluş döneminde çağdaş kıyafetler içerisinde olmak asrileşmenin ilk adımı olarak görülmüş ve bunun yolu da bilhassa dikiş dikmekten geçmiştir.⁹⁶

86 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.02.1944 tarih ve 229 sayılı rapor, 10.

87 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.02.1944 tarih ve 229 sayılı rapor, 11.

88 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.02.1944 tarih ve 229 sayılı rapor, 13.

89 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 112. Hikmet Gökmen'in (Karagöz) ifadeleri "İzin zamanı elbise yetiştirebilmek için çok çalışırdık. Makineler hiç boş durmazdı." Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 138.

90 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 138.

91 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 813 sayılı rapor, 7.

92 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 30.12.1944 tarih ve 2777 sayılı rapor, 16-17.

93 Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 30.12.1944 tarih ve 2777 sayılı rapor, 17.

94 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 38.

95 Saydur ve Yılmaz, *Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü*, 233.

96 Mine Demir, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Eğitiminde Biçki Dikişin Yeri (1908-1952)" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2017), 245.

Bir başka husus olarak Aynur Soydan'ın (Erdemir) tam da altını çizdiği gibi ulus devletin kalkınma sürecinde kuşakların temel eğitimcisi olarak kadınların ev kadını ve annelik rolleri önemsenmiştir.⁹⁷ Göl Köy Enstitüsü'nde bu roller daha çok köy ev ve el sanatları dersleri ve bu derslerin uygulamalarıyla pekiştirilmiştir.

Sonuç

Köy Enstitüleri, son açılan Ernis Köy Enstitüsü'nü saymazsak küresel çaplı gelişmelerin yaşandığı II. Dünya Savaşı sürecinde kurulmuştur. Bir yandan Türkiye'nin eğitim hamleleri ve modernleşme deneyimi içerisinde önem kazanmaya başlamış ve diğer yandan ise bu öneme binaen savaş döneminin siyasi, iktisadi ve sosyal alandaki zorlukları ile mücadele etmiştir. Bu koşullar içerisinde açılan ilk enstitülerden biri Kastamonu'daki Göl Köy Enstitüsü olmuştur.

Göl Köy Enstitüsü ilk yıllarında yalnızca birkaç bina ile eğitim-öğretime başlamış ve enstitü yaşamı için gerekli olan binalar çoğunlukla öğretmenlerin, usta öğreticilerin, enstitüdeki erkek öğrencilerin ve öğretmen adaylarının katkılarıyla zaman içerisinde tamamlanmıştır. Enstitü öğrencileri *iş içinde eğitim* ilkesiyle tam da eğitim-öğretim görecekleri, sosyokültürel yaşamlarını sürdürecekleri ve kalacakları binaları kendileri inşa etmişlerdir. Erkek öğrenciler inşaat, sıvacılık, demircilik, marangozluk vb. işlerle uğraşırken kız öğrenciler de enstitü yaşamı için elzem olan levazım, mensucat vb. hususlarla ilgilenmişlerdir. Bu bağlamda kız öğrencilerin köy ev ve el sanatları dersi kapsamında yapmış oldukları biçki, dikiş, nakış, dokuma ve örgü gibi faaliyetler enstitünün çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamıştır. Böylelikle enstitüde hem kadın iş gücünden yararlanılmış hem de toplumsal kalkınmaya katkıda bulunulmuştur.

Göl Köy Enstitüsü'nde köy ev ve el sanatlarına yönelik uygulamalarda biçki-dikişin önemli bir yerinin olduğunun altını çizmek gerekir. Sökük tamiri ve yama yapmaktan her türlü kıyafeti dikmeye kadar gündelik yaşamda kız olsun, erkek olsun her insanın karşılaşılabileceği bir iş olan biçki-dikiş, enstitüde en kolay adapte olunan faaliyetler arasında yer almıştır. Göl Köy Enstitüsü'nde dokumacılık ve örücülükten ziyade biçki-dikiş faaliyetlerinin biraz daha ön plana çıkmış olduğu ise arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Ziraat sanatları alanında yaptırılan uygulamalarla ilgili bilgilere ise arşiv belgelerinde pek de rastlanılamamıştır. Esasen enstitünün kız öğrencileri bir yandan çalışma hayatı içerisinde yer alacak bir "iş kadını" olarak, diğer yandan ise daha çok köy ev ve el sanatları derslerinden elde etmiş oldukları kazanımlarla her yönüyle evini çekip çevirebilecek bir "ev kadını" olarak yetiştirilmişlerdir. Bu genç kızlar evinin hanımı, okulun öğretmeni, bağ-bahçenin ziraatçisi, köyün adeta sağlıkçısı olarak ve aynı zamanda köylüye pek çok alanda kılavuzluk edebilecek meziyet ve bilgiyle donanmışlardır.

Göl Köy Enstitüsü'nün açılış yılı olan 1940'tan ilk mezunlarını verdiği 1944 yılına kadar kız öğrenciler enstitünün ihtiyaçlarının karşılanmasında canla başla çalışmışlardır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Göl Köy Enstitüsü'nün kuruluş döneminde kız öğrenci sayısının azlığı bu öğrencilerin üzerlerine çok sayıda sorumluluk alanı ve görev yüklemiştir. Belki de köy yaşamında zorluklara alışkın olmaktan hareketle, yaşanan tüm zorluklara rağmen enstitünün kuruluş sürecinin kız

97 Aynur Soydan, "Kadın Kimliğinin Oluşması Çerçevesinde Mesleki Teknik Eğitim (Cumhuriyet İdeolojisinin Kuruluş Sürecinde Kız Enstitüleri 1923-1940)," *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları 1*, (2002): 269.

öğrencilerin de katkılarıyla tamamlanmış olması önemlidir. Göl Köy Enstitüsü'nde kız öğrencilere yönelik verilen teknik dersler arasında köy ev ve el sanatları dersleri ile bu derslerin uygulamaları özelde enstitüde, genelde ise Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesinde de aracı bir rol oynamıştır. Bir başka husus olarak ise bu dersler, ulus devlet in kalkınma sürecinde enstitüdeki kız öğrencilerin özellikle de ev hanımı rollerinin pekiştirilmesinde etkili olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 08.11.1940 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 28.03.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 22.08.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 03.10.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 14.11.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Muallimler Meclisi'nin 12.12.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 02.06.1940 tarih ve 421 sayılı rapor, Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 21.06.1940 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 13.09.1940 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 27.09.1940 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 03.01.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 31.01.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 11.04.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 28.04.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu:

Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 11.07.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 26.12.1941 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü Öğretmenler Meclisi'nin 03.01.1944 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 1942 tarih ve 104 sayılı rapor, Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 07.04.1942 tarih ve 505 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 02.05.1942 tarih ve 647 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.08.1942 tarih ve 1529 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 17.05.1943 tarih ve 675 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 14.11.1943 tarih ve 1756 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 1944 tarih ve 813 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.02.1944 tarih ve 229 sayı ve rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 30.12.1944 tarih ve 2777 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 16.06.1940 tarih ve 390 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 20.08.1940 tarih ve 572 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy

Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 06.10.1940 tarih ve 776 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 11.11.1940 tarih ve 916 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 25.01.1941 tarih ve 69 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 10.02.1941 tarih ve 121 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 23.02.1941 tarih ve 237 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 09.03.1941 tarih ve 173 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 19.03.1941 tarih ve 278 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.04.1941 tarih ve 349 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 21.04.1941 tarih ve 436 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 02.05.1941 tarih ve 492 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 08.05.1941 tarih ve 592 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 03.07.1941 tarih ve 712 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 08.10.1941 tarih ve 1113 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy

Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 07.09.1943 tarih ve 1384 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 404 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.04.1940 tarih ve 274 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 04.05.1940 tarih ve 289 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy (Gölköy) Öğretmen Okulu Muallimler Meclisi'nin 29.03.1940 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy (Gölköy) Öğretmen Okulu Muallimler Meclisi'nin 19.04.1940 tarihli toplantı tutanağı. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Göl Köy Öğretmen Okulu Müdürlüğü tarafından Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 27.02.1940 tarih ve 120 sayılı rapor. Kastamonu: Göl Köy Enstitüsü Tasnif Edilmemiş Arşivi.

Kitap ve Makaleler

Eser, Gülşah. "Göl Köy Enstitüsü Tarihine Kısa Bir Bakış" Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri 1940-1954 2 içinde, 94-113. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2012.

Kılınç, Mustafa. Köy Enstitülerinde Mesleki ve Teknik Eğitim. İstanbul: Kriter Yayınevi, 2018.

Köy Enstitüleri ile İlgili Yasalar 1. Yay. haz. Mustafa Aydoğan. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, 2000.

Köy Enstitüleri ile İlgili Yönetmelik ve Resmi Yazılar. Yay. haz. Mustafa Aydoğan. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, 2005.

Köy Enstitüsü Programları. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, 2004.

Saydur, Mehmet ve Hayati Tahsin Yılmaz. Bir Tonguç Okulu Gölköy Enstitüsü. İstanbul: Görkem Yayınları, 1994.

Soydan, Aynur. "Kadın Kimliğinin Oluşması Çerçevesinde Mesleki Teknik Eğitim (Cumhuriyet İdeolojisinin Kuruluş Sürecinde Kız Enstitüleri 1923-1940)," Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları 1, (2002): 269-287.

Şensoy, Gamze. "Kastamonu Gölköy Köy Enstitüsü" Türkiye Mimarlığında Modernizmin

Yerel Açılımları X. Poster Sunumları Bildiri Özetleri Kitabı içinde, 43. Erzurum, 2014.

Türkoğlu, Pakize. Tonguç ve Enstitüleri. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.

Tezler

Demir, Mine. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadın Eğitiminde Biçki Dikişin Yeri (1908-1952).” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2017.

Eser, Gülşah. “Köy Enstitülerinde Bir Öncü: Özgün Arşivi Işığında Göl Köy Enstitüsü.” Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011.

Röportaj

Caner Şahin ile yapılan 12 Kasım 2020 tarihli röportaj.

Cemil Şahin ile yapılan 12 Kasım 2020 tarihli röportaj.